

На сьогодні голуби – один із найчисельніших видів птахів, що проживає на нашій планеті. Величезна популяція у деяких містах змушує здійснювати контроль за їх чисельністю, так як голуби у великих кількостях руйнують історичні пам'ятники, кладки будівель, машини, одяг та ін. До того ж вони є переносниками різних пташиних хвороб, що передаються через пір'я, природні залишки тощо. За останні роки робіт щодо поширення даних про цей вид не помічалось. Останні з них були зроблені Матвієнко М.Е. у роботі «О расширении ареала кольчатой горлицы на Украине» у 1998 році.

В друкованих працях кількох авторів, ще в 80-х та 90-х роках 20 століття, розглядалось питання виділення окремих поліморф сизих голубів за забарвленням оперення.

У сучасних містах склалися умови для сприятливого життя багатьох синантропних видів птахів України. Це спричинює підвищення чисельності популяцій синантропних видів в тому числі і голуба сизого (*Columba livia f. domestica*). Голуби в містах ведуть осілий спосіб життя, впливаючи на санітарний стан міста як переносники різних інфекцій; псують архітектурні комплекси, житлові та промислові будівлі. Знання їх біології є важливою передумовою раціонального використання територій міста, зменшення впливу та поширення епізоотій, інвазій.

Особливості характеру трофіки сизого голуба, його поведінки, забарвлення оперення та проживання поряд з людиною, змінили загальновідомі уявлення про нього.

В цій роботі здійснено спробу виявити територіальні відмінності у забарвленні оперення сизих голубів та їх чисельному розподілі в результаті адаптації до життя в умовах міста. Наша гіпотеза полягала в припущенні, що в умовах міста найбільш представлені морфотипи забарвлення сизих голубів «темний» (гірський, або епілітний) і «дикий». Для перевірки цієї гіпотези були поставлені наступні завдання: 1) провести польові дослідження чисельності сизого голуба у зграях на стаціонарних ділянках; 2) проаналізувати характер забарвлення оперення облікованих особин; 3) виявити територіальні та групові відмінності у забарвленні сизого голуба в умовах міста Київ, як один із проявів синантропізації виду і можливий шлях проникнення та заселення міста.

В умовах міста зустрічаються різні типи забарвлення сизих голубів (фенотипові раси): «світла» (рівнинна), «темна» (гірська, або епілітна), «гетерозисна», «дика». На прикладі зміни забарвлення голубів ми

прослідкували ступінь змін поліморфних характеристик виду. Характер розподілу основних типів забарвлення оперення надає можливість провести оцінку шляхів освоєння сизим голубом міських поселень.

Матеріали були зібрані протягом польового весняно-літнього періоду спостережень у 2016 року на території міста Київ на 5 стаціонарах: «Дніпровський», «Голосіївський», «Печерський», «Шевченківський» та «Оболонський». Проведено 63 маршрутних відносних обліків та 24 спостереження. Загальна протяжність маршрутних стрічок склала понад 58 км. Також проведено 18 абсолютних обліків на пробних ділянках на площі понад 23 га. Обліковано 748 особин сизого голуба. Обліки проводились в жилих кварталах, на вулицях, скверах, парках, промислових майданчиках, біля ставків. Місця зустрічі сизих голубів нанесені на карти-схеми, групи особин були сфотографовані цифровою камерою. Аналізувались показники чисельності у зграях та характер забарвлення оперення.

За характером розселення та чисельності окремих поліморф, наближуючись до центра міста, найпоширенішим видозміненим варіантом забарвлення оперення є поліморфа «Дичок», що присутня майже у кожній поміненій та сфотографованій нами зграї голубів. Це вказує на пристосування сизого голуба до міських умов життя, де забарвлення його пір'я дозволяє бути більш непомітним на дорогах, будівлях та пам'ятках, що може в деякій мірі перешкоджати його повному обліку. У парках та скверах переважаючою поліморфою є «темна», спостерігається конкуренція у забарвленні між гетерозисним видом «Дичок» та «Темна», що відмічено майже однаковою кількістю особин із забарвленням цього типу. Біля промислових майданчиків переважає «гетерозисна, або рівнинна» форма, як і для більшості насипів та кар'єрів, що прилягають до промислових - майданчиків. Це повністю відповідає біології сизого голуба як епілітного виду. Присутність "світлих" форм гранично мала й майже виключається в значній частині скупчень. Це вказує на виключно міську популяцію голубів, що відзначали в своїх роботах ряд авторів для кількох південних міст Східної Європи.

Висновки.

1. По чисельності сизий голуб у місті Київ переважає над іншими видами голубів. Високої чисельності вид досягає в житлових кварталах багатоповерхової забудови та на вулицях. Перевагу надає висотним будинкам новобудов з наявністю технічного поверху й обов'язково з відсутністю зімкнутої деревної рослинності.

2. Чисельність голубів у новобудовах становить від 3,6 до 31,2 особин на 1 км облікової лінії. Аналогічний показник у старих житлових кварталах із зімкнутою деревною рослинністю становить не більше 3,8

особин на 1 км обліку. У гніздовий період висока чисельність сизого голуба зафіксована на промислових майданчиках, де вона сягає до 34 особин на 1 км обліку, а при масових зкупченнях буває значно вищою.

3. Сизий голуб утворює зкупчення до декількох десятків особин, але можливі зустрічі поодиноких особин. Масових зкупчень, таких, які спостерігаються в містах Західної Європи, ми не спостерігали. Найбільша їхня концентрація відмічена в житлових кварталах багатоповерхової забудови (новобудови та 30-40 річні квартали).

НАУКОВЕ ЗНАЧЕННЯ ІЛЛІНЕЦЬКОГО МЕТЕОРИТНОГО КРАТЕРУ

Черватюк Ю., Деревська К.І., Дупленко Ю.К.

Національний університет „Києво-Могилянська Академія”, Київ, Україна

juliacherwatuk31@gmail.com

В рамках збереження біорізноманіття та екосистем пропонується організувати природний парк «Іллінецька астроблема». Основою для наукового обґрунтування слугують геологічні, геохронологічні, мінералогічно-петрографічні та геоморфологічні дослідження метеоритного кратеру проведені А. Вальтером, Е. П. Гуровим, В. А. Рябенком та іншими ученими. У 1973 р. було зроблено остаточний висновок про космічне походження Іллінецької структури за підвищеним вмістом іридію, нікелю і кобальту, що є характерним для космічних тіл. Іллінецька астроблема розташована в долині р. Собик біля с. Лугова на Вінниччині (рис. 1).

Іллінецький метеоритний кратер є загально визнаною структурою і входить до переліку достовірних імпактних структур на поверхні Землі [1]. Іллінецький кратер виник в результаті зіткнення космічного тіла з гранітами Українського щита приблизно 400 млн. років тому, в результаті чого утворилася кільцева структура – астроблема – діаметром близько 8,5 км і глибиною 600-800 м. На відміну від інших українських астроблем Іллінецька не була похована під осадовим шаром і характеризується відкритістю відслонень, так званих імпактитів - порід ударного метаморфізму, що виникли в результаті миттєвого перетворення гранитоїдів в момент надшвидкісного удару й вибуху метеориту.

Територію майбутнього природного парку виділено за наступними ознаками. По-перше, об'єкт віднесено до семи відомих метеоритних кратерів України, і хоча Іллінецька структура найменша за розмірами (діаметр близько 7 км), проте вона найдавніша з установлених астроблем (вік усього комплексу становить 378 ± 5 млн. років [1]). По-друге, територія характеризується своєрідним біологічним й ландшафтним різноманіттям.